

Gyűjtő: MARKUS FERENC

GYŰJTÉS IDEJE: 1966.

TART.: A SOMOGYVÁRI CIGÁNYOK HELYZETE A
FELSZABADULÁS UTANI KÉKBEN

17 lap, 4 foto

FOLDOIRAT MŰTÁRO: SOMOGYVÁRI

SZAKMŰTÁRO: XXXII, arány

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LENTÁROZÁS

ATVEZETVE AZ EGYSEGES LTK. 1024-es TETELE ALÓL

11/24/2

RIPPL-RÓNAI MŰZEUM
KAPOSVÁR
Telefon: 23-74. — Postafiók: 70.

1024

A somogyvári cigányok helyzete a
felszabadulás utáni években.

Összeállította:

Márkus Ferenc.

Gyógyp.tanár.

1

E rövid tanulmányban megpróbáltam hü és reális képet adni a Somogyváron és környékén élő cigányokról. Előző tanulmányozást nem végeztem és országos körülményeket sem ismerem. Mégis az vezetett e tanulmány megírására, hogy a szemem előtt valami változás zajlik a cigányok között. Más lett az életük, mások lettek a körülményeik, mint gyermekkoromban. Pár hónapos megfigyeléseim, rövid beszélgetések az itt élő cigányokkal, tanácsvezetőkkel, vannak leírva itt.

Sajnos a beiskolázott gyerekekről nem tudtam írni, mert a szávicai cigánygyerekek Pamukra vannak beiskolázva, s mivel délelőtti tanítók a gyógypedagógián, nem tudtam megfigyelni őket.

Egyet azonban biztosan tudok. A pamuki általános iskola igazgatója nagy szeretettel és türelemmel bánik velük, s rendszeresen kijár a telepre. Így elmaradott vagy eltitkolt iskolaköteles gyerek nincs is.

S most egy rövid általános áttekintéssel kezdem:

/.

Viszonylag nem sokat tudunk a múltjukról. Történetirók feljegyzik, hogy az V.-ik és a X-ik sz.között, ma még nem tudományosan kiderített okok miatt-É-Indiából elindult egy nomád népcsoport. Közben X-XV.évszázadon át kóboroltak. Eljutottak Európa valamennyi részébe is, Anglia, Dánia vonaláig. Sehol sem nézték jó szemmel őket, alantas fajként bántak velük. Bőrük színe, nyelvük, szokásaik mindenütt elárulták őket. Üldözték, sokszor megölték őket. Hazánkban Mária Terézia is sok cigányellenes intézkedést hozott, pl elvette gyermekeiket, megtiltotta az egymás közötti házasodást.

A fassizmus teljes kiirtásukra törekedett. Nagyon sokan a koncentrációs táborok gázkamráiban fejezték be nyomorult életüket.

Magyarországon kb 100-120 ezer cigány élt. Legtöbbje embertelen körülmények között tengette életét. Rongyosan, betegen járták az országot és koldultak. Időről-időre letelepedtek egy-egy megengedett helyen, s ott nyomoruságos sárviskókban éltek. Mezőgazdasági idénymunkával, favágással, teknőkészítéssel foglalkoztak, amiért egy odadobott kenyeret, szalonnát, rongyos ruhát kaptak.

4

Somogyvár és környékén élő cigányok végleg 1880- körül telepedtek le. Az akkor élő gróf, Széchenyi Imre megengedte nekik, hogy a falutól távoleső részen építhetnek maguknak "házakat". Ennek fejében évről-évre bizonyos mennyiségű teknőt vályut és egyéb fából készült dolgot kellett az uradalomnak beszolgáltatni. Ha vadászat volt a környéken, a hajtók zöme belőlük került ki.

Nem egészen hivatalos adatok szerint kb 60 cigánycsalád élt ekkor Szávicán./Ők adták-e nevet településüknek./

Azért nem pontos a 60 család, mert egyik nap ennyien, másik nap már csak 50-en voltak, a többi odébbállt. Majd gondoltak egyet és visszajöttek.

A település Somogyvártól kb 1 km-re van. Erdőtől övezett völgy-szerű mélyedésben.

Könnyen megközelíthető még Pamuk község felől is. Az a földút, amin elindulunk, egy kis erdőt megkerülve hirtelen lefelé lejt, s kétoldalán földkunyhók sorakoznak. Megérkeztünk.

17 kunyhó látható itt művészi össze- visszaságban. A házak előtt néhány tyúk, csirke kapargál. Egy két putri előtt karóhoz kötött kecske legel. A melegtől az árnyékba huzódott kutyák lusta vakantásokkal fogadják a látogatót.

A 17 kunyhóból 3 már lakatlan, jobban mondva lakhatatlan, mert az összedőlés fenyegeti.

/.

2

Bemegyek az első kunyhóba. A gazda Balogh József , 8-ad magával él itt. Elmondom nekik látogatásom okát és megkinálom őket egy-egy kossuthtal. Készségesen válaszolnak kérdéseimre: Hogyan készül a "ház".

Ásna két méter hosszú, egy méter széles, fél méter mély gödröt. Az egyik végére fordított V alakban két karót támasztanak össze, és a csucsáról hátrafelé fut a tetőgerenda. Majd gallyakkal befonják, levelet, fűvet, gyepetglát hordanak rá. Ezzel kész is. Majd az udvart kerítik el karókkal. Ez a terület azután már jogos tulajdona a gazdának.

Balogh József folytatja: A szomszéd ház meg így készült:

Kijelölnek egy 2-3 m területet. A négy sarokra és a jövő falak közé leásnak egy 2 m magas dorongot. Dezkát kötöznek a dorongok közé, köréje földet szórnak majd döngölik, amíg a kelendő magasságot el nem érik.

Az ajtó a falban hagyott nyílás. Ablak- beépített üvegdarab.

A tüzhely az előtérben van, a füst a tetőnyíláson távozik.

7

Némelyik kunyhóban agyagból készült kemence is van. Ezt ügyesen csinálják: Hajlékony vesszőket szurnak le félkör alakban. Erre tapasztják rá az agyagot. Az első begyújtáskor kiég az agyag, a vesszők is elégnék. Késsz a kemence.

Balogh József, aki a somogyvári erdészet dolgozója, elmondta még azt is, hogy új házat szeretnének csinálni, mert ez a régi kicsiny, de a tanács nem engedélyezi, mert majd a faluban csinálnak nekik. A többi család is alig várja, hogy a megígért lakásokba beköltözhesse nek.

A 14 kunyhóban jelenleg 17 család él. Új kunyhókat azonban ők sem építhetnek, mert a cél: Szávica megszüntetése.

Viszont a tanács csak azok részére ad ingyen házhelyet, akik két évig állandóan egy helyen dolgoznak, s átlagkeresetük eléri az 1000 Ft-ot. Csak akkor kapnak 60 000 Ft építkezési kölcsönt.

Viszont ilyen cigány még kevés van. Részt azért, mert a régi természet még legtöbbször benne van / lusták, dologkerülő, betegesek /, másrészt még nincs meg az állandó foglalkoztatottságuk.

Azért mégis dolgoznak, foglalkoztatva vannak. Legtöbbjük a somogyvári erdőgazdaságban, brigád keretében. Keresetük átlagban 300-400 Ft.

Feltehetjük a kérdést: Miért csak ennyi?

A választ az erdészeti vezetősége adta meg: Cigány dolgozóink csak annyit akarnak dolgozni egy hónapban, amennyi létfenntartásukhoz és a családi pótlék megszerzéséhez okvetlen szükséges. Van aki pl. 3 gyerek után 500 Ft. családi pótlékot kap.

Az erdészetenél dolgozó cigányok:

1. Balogh József. 1952 óta dolgozik. Átlagban 15-20 napot. 300-400 Ft átlagkeresete van. 3 gyerek után 500 Ft családi pótlékot kap.
2. Bogdán József Farkas. 1964 óta dolgozik. Átlag 15-20 napot. 2 gyerek után 350 Ft ot kap.
3. Bogdán Ferenc. 1952 óta dolgozik. 6 gyereke van, 800 Ft családi pótlékot kap.
4. Bogdán József és fia. Átlagban 10-15 napot dolgoznak. 300-400 Ft ot keresnek.

5. Bogdán Mihály. A TSZ- ben kanász volt, majd az erdészethez ment. Saját háza van. 4 gyerek után 680 Ft-ot kap.
6. Balogh Katalin. 10-15 napot dolgozik . 300 Ft. átlagkeresete van.
7. Balogh Lóránt. 1959 óta dolgozik. 10-15 napot.
8. Balogh Istvánné. 6-10. napot.
9. Lovas Bogdán István. 10-15 napot. Lovas, kocsija van. Fuvarokat is vállal.
10. Bogdán Teréz Ferenc. 8-10- nap. 250 Ft átlagkereset.
11. Bogdán Erzsébet. Átl 15 napot dolgozik.
12. Bogdán Erzsébet. Átl 10 napot. 250 Ft átlagkeresete van.
13. Bogdán László Tükrös. 1951 óta dolgozik. Átlag 20 napot. átlagkeresete 400- 500 Ft.
14. Bogdán Rozi Ferkó. Átl. 10. napot dolgozik.

A fentiekből látható, hogy a cigánydolgozók legtöbbször még mindig

idegenkednek a munkától, s ha dolgozik is, azt immel-ámmal csinálja.

Persze kivétel itt is van! Bogdán László Tükrös. Balogh József, stb.

Rájötttek arra, hogyha nem dolgozzák le az egész hónapot, a családi pótlékot

akkor is megkapják. Tehát rafináltak is. Csak lassan tudato-

sul bennük az, hogyha becsületesen dolgoznak, többet kereshetnek.

Baloghék éppen ebédet főznek. Baloghné egy pároskészel hagymát szel, mellette a gyerekek ülnek körben. Csipős hagymaszag terjeng.

A mai "menü" a következő:

Kevés liszt, zsír, sok víz, hagyma, kis burgonya és bab.

Amikor megfőtt, a tüzet földdel eloltották és következett a tá-
lalás. Mohón és gyorsan bekanalaztak mindent.

Majd egy-egy újabb kossuth után folytattuk a beszélgetést.

Este a vacsora lepény lesz. A nagy leány a Juli bemegy a faluba és bevásárol. Vesz lisztet, zsirt szódabikarbónát.

/élesztő helyett ezt használnak!/
/.

Megkérdeztem: Ma miért nem mentek dolgozni?

-Ujjával rábökött az anya mellét szopó gyerekre és bevisszük a doktorhoz, mert egész éjjel sirt. Valami nyavaja van vele.

S kifogásként még hozzáteszi: Sötét felhők jöttek errefelé. Gondoltuk esni fog.

Kezdem érteni, miért keresnek az erdészetről "csak" 300 Ft-ot.

3.

Azok a cigányok, akik azelőtt is szorgalmasak dolgoztak és igyekeztek asszimilálódni a "magyarokkal" már régebben beköltöztek a faluba, vagy a falu szélére és igyekeztek valami állandó munkát kifogni maguknak, ami sikerült is. „Amióta Somogyváron TSZ-van, és ott aktívan dolgoznak, jól megy a soruk.

Az alább felsorolt cigányok dolgoznak a TSZ- ben:

1. László József. 1964-től dolgozik, mint pásztor.

Havi keresete: 2.200 Ft ig. A Várihegynek nevezett térségben saját háza van. 3 gyereke közül a legidősebb vízvezeték szerelő.

A 8 osztályt elvégezte, ugyanugy a másik két gyerek is. Ők a háztályi gazdaságban dolgoznak és besegítenek apjuknak. A lakás kívül-belül ragyog a tisztaságtól, rádió, mosógép is van. Nagyon törekvő család.

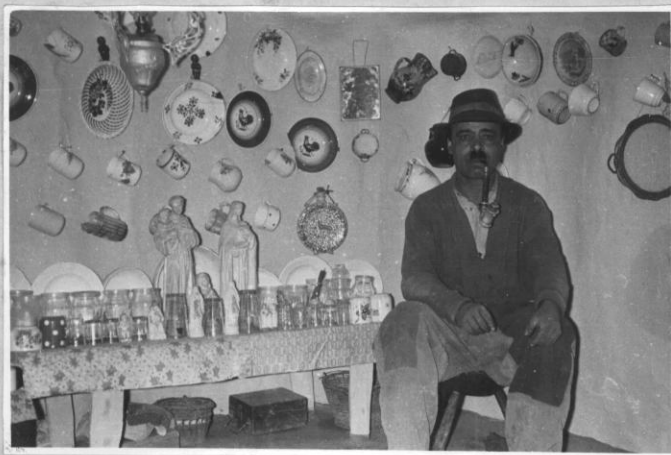
2. Bogdán István. 1959-től TSZ-tag . Évi átlagkeresete: 15-16 ezer Ft.

Ő is pásztor. 1965-ben állami segítséggel lakást kapott 76 ezer Ft értékben. 4 gyereke közül 3 férfi megnősült, más hová költöztek.

Iskolát végzett mind.

/.

A.

3. Balogh Vendel. Ő volt a szávicai település utolsó vajdája. Az állattenyésztő brigádban dolgozik. Havi keresete 1600-200 Ft körül. Télen, ha nincs rá szükség, a kaposvári cukorgyárban dolgozik. Saját háza van. Nős, de gyerekek nincsenek.
5. Balogh György. A TSZ-ben pásztor, 1959-től. 10 hold földet kapott a TSZ-től, azon gazdálkodik és állattenyésztéssel foglalkozik. Szintén saját háza van. Átl. évi keresete: 108 12 ezer Ft.
6. Nyári Sándor. Pásztor. 800 Ft átlagkeresettel. Két kisgyerek után 100 Ft pótlékot is kap.

Szokásaik:

Az itt élő cigányok ma is mint őseik, nagyon szeretik a tarkamintás, fényes holmikat, eszközöket. A kunyhó belsejében a falakon színes tányérok, bögrék lógnak. Apáról fiura szállnak és vigyázva őrzik. Ha egy is eltörik belőlük, az rosszat jelent. Egyébként minnél több van a szobában annál gazdagabb a ház lakója. /Gazdagsági jelvény/.

A nők szeretnek a tükrök előtt illegni, s sötét hajukat fésülve énekelni. A férfiak ilyenkor áhalk, majd egyre erősebb dudolással kísérik. A ruhájuk is tarkamintás selyem, vagy kartonruha, lehetőleg sok ráncsal, redővel.

Általában 2 pár öltözkük van. Egy hétköznapi, amit addig hordanak, míg elnem szakad, s egy ünnepi, amire nagyon vigyáznak és apáról fiura száll. Mindig a legidősebb leány örökli a "szépszoknyát"

A cipőt csak akkor huzzák fel, ha a faluba be kell jönniök.

A leánykérés eképp történik: A fiunak megtetszik a leány. Szól az apjának, hogy házasodni akar, s ezt és ezt a leányt akarja elvenni. Az apa pucba vágja magát és elmegy a házhoz "alkudni". Majd megegyeznek ennyi és ennyi malacban, lisztben, s kitüzik az eskü-

vő napját. A lakodalom egyik legnagyobb ünnep náluk. Ilyenkor összejön a rokonság, s van nagy eszem iszom, kecskev. malacpecsenye. De csak is ilyen alkalmakkor. A hétköznapi életben nem szeretik, ha a rokonok zavarják őket, s ezt nyíltan ki is mutatják. A feleséget nagyon szeretik és féltik. Ha csábító jelentkezik, hamar előkerül a bicska.

Örvendetes, hogy egy régi rossz szokás lassan elkopik: A koldulás, kéregetés, s a lopás.

Somogyváron is miként az egész országban, megindult egy szép törekvés: Elismerni, hogy a cigány is ember, s ha becsületesen dolgozik, hasznos tagja lehet a társadalomnak. Ezért államunk igyekszik minnél jobb életkörülményeket biztosítani nekik. Lassan, de fokozatosan eltűnnek a Szávicához hasonló nyomortanyák és a cigányok asszimilálódva a magyar lakóssággal szebb körülmények között építhetik a szocializmust.